

ĐẠO LÝ SỐNG CỦA NGƯỜI VIỆT NAM QUA CÂU TỤC NGŨ “MỘT MIẾNG KHI ĐÓI BẰNG MỘT GÓI KHI NO”

LÊ THI *

Tóm tắt: Bài viết phân tích đạo lý sống của người Việt Nam thể hiện ở câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no”. Đây là một câu tục ngữ rất phổ cập của nhân dân Việt Nam. Nó thể hiện thái độ ứng xử và tình cảm của người Việt Nam đối với nhau trước những khó khăn diễn ra trong đời sống hàng ngày. Câu nói đó đơn giản nhưng lại có nội dung súc tích về đạo lý sống. Nội dung của đạo lý sống thể hiện ở câu tục ngữ này là tình đoàn kết, giúp đỡ nhau, nhất là khi khó khăn. Đạo lý đó đã góp phần giúp dân tộc vượt qua bao khó khăn gian khổ do thiên tai, chiến đấu kiên cường để bảo vệ nền độc lập dân tộc và thống nhất đất nước cho đến ngày nay.

Từ khóa: Đạo lý; cách sống; Việt Nam.

Người Việt Nam, đặc biệt ở nông thôn, sống gần nhau, cùng ngõ cùng xóm, hàng ngày đi lại gặp nhau chào hỏi. Khi gia đình nào có việc vui, buồn thì hàng xóm đến chia vui hay san sẻ nỗi buồn. Chẳng hạn, gia đình nào có giỗ tết cũng đều mời bà con đến dự. Họ đến với nải chuối hay gói bánh, thấp vại nén hương, còn việc ăn uống to hay nhỏ tùy hoàn cảnh từng gia đình. Hoặc khi một gia đình nào đó gặp khó khăn, thiếu thốn về vật chất, hay gặp hoạn nạn, tang gia, ốm đau nặng..., thì bà con láng giềng không chỉ đến hỏi thăm mà còn mang ít gạo, ít tiền đến giúp đỡ. “Một miếng khi đói bằng một gói khi no” là như vậy đó.

Vài cân gạo, vài bắp ngô, vài đồng tiền biếu đúng lúc cho gia đình gặp khó khăn làm họ hết sức cảm động, dù chỉ ít ỏi, nhưng lại thể hiện sự thông cảm và tình thương của bà con láng giềng. Nhiều người còn đến gia đình đang gặp

hoạn nạn không chỉ động viên, mà còn giúp đỡ họ làm việc nhà, chăm sóc các cháu nhỏ.

“Một miếng khi đói bằng một gói khi no” không chỉ nói về sự giúp đỡ vật chất, mà còn nói về sự an ủi tinh thần, sự chia sẻ khó khăn và thông cảm với gia đình, bà con láng giềng đang gặp hoạn nạn. Sống cùng một địa phương, bà con hiểu được hoàn cảnh của gia đình đang gặp hoạn nạn, nên họ có thể đưa ra những lời khuyên đúng đắn, thích hợp để gia đình gặp hoạn nạn có thể thực hiện được. Những lời khuyên chân thành, những gợi ý phù hợp với tình hình cụ thể.

Nội dung câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no” bao gồm cả sự giúp đỡ những phương án thích hợp cho sinh hoạt của gia đình đang gặp khó

(*) Giáo sư, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

khăn, để họ thoát khỏi những trắc trở cần tháo gỡ. Cách hiểu rộng như vậy là cần thiết, nếu bà con láng giềng thấy các gia đình quen biết gặp khó khăn mà bỏ qua thì còn gì là tình nghĩa!

Ở thành phố, đô thị, có những gia đình sống riêng biệt, họ chẳng biết tình hình của hàng xóm, láng giềng ra sao. Tuy nhiên, hiện nay ở thành phố nhiều gia đình sống trong nhà chung cư, một nhà chung cư gồm nhiều hộ cùng ở, nhờ đó họ quen biết nhau, giúp đỡ nhau. Nhìn chung, tình nghĩa xóm làng ở thành phố cũng đã xuất hiện, tuy không được mặn mà như ở nông thôn nhưng cũng rất đậm nét. Các ủy ban khu phố, phường cũng hay mời họp mặt đại biểu các gia đình, điều đó tạo nên sự hiểu biết lẫn nhau và giúp đỡ nhau.

“Một miếng khi đói bằng một gói khi no” là một cách ứng xử truyền thống rất có văn hóa của nhân dân Việt Nam. Ngày nay, chúng ta cần giữ gìn và phát huy làm rạng rỡ thêm, và ngăn chặn sự phát triển những hiện tượng tiêu cực, như cạnh tranh làm hại nhau để giành lợi ích, tài sản, làm giàu cho bản thân.

Chúng ta cần hiểu câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no” hàm ý không chỉ giúp nhau trong quan hệ bà con láng giềng, thôn xóm gần gũi, sự giúp đỡ này mở rộng đến đồng bào cả nước. Ví dụ, gần đây miền Trung và đồng bằng Nam Bộ bị thiên tai tàn phá (bão lớn, nước dâng lên cao tàn phá đồng ruộng, hoa màu mất sạch, nhà cửa, trường học, cơ sở y tế ở các xã huyện, địa phương bị phá hủy); trong hoàn cảnh khó khăn đó, các đoàn thể quần chúng

cả nước (như Hội Phụ nữ, Đoàn Thanh niên, Mặt trận Tổ quốc) đứng ra tổ chức quyên góp tiền, lương thực giúp đỡ đồng bào gặp hoạn nạn. Lúc này, những túi lương thực, những bao gạo từ miền Bắc gửi vào miền Trung, miền Nam giúp đỡ người dân đang khó khăn, dù ít ỏi nhưng khiến họ vô cùng cảm động. Điều đó đúng là “một miếng khi đói bằng một gói khi no”.

Tháng 2 năm 2013, ở các tỉnh Hà Giang, Lào Cai, trời lạnh, có tuyết rơi; đồng bào nghèo không đủ áo ấm để mặc, không chống được cái rét. Tuyết rơi xuống phá hỏng một số nhà dân, trẻ em nghỉ học vì không đủ áo ấm để đến trường. Các cơ quan chính quyền nhà nước đã có sự tài trợ kịp thời cho đồng bào. Nhân dân các tỉnh miền xuôi cũng quyên góp tiền, quần áo rét, thuốc men cho đồng bào miền núi để chia sẻ khó khăn.

Tính đến ngày 31 tháng 12 năm 2013, đã có hơn 650 triệu đồng của đồng bào các nơi gửi đến để chia sẻ với các em nhỏ vùng lũ lụt ở các tỉnh Miền Trung để các em có cái Tết ấm lòng⁽¹⁾. Báo Tuổi trẻ đã trao 6000 phần quà Tết cho học sinh và giáo viên các tỉnh như: Bình Định, Quảng Ngãi, Quảng Nam, Đà Nẵng, Quảng Bình, Hà Tĩnh, Hà Giang, Cao Bằng. Mỗi phần quà Tết cho học sinh trị giá 400.000 đồng, cho giáo viên trị giá 500.000 đồng. Nhờ sự hỗ trợ của Đảng và Nhà nước, chính quyền và nhân dân các địa phương, đồng bào đang gặp hoạn nạn được cứu giúp kịp thời. Sự giúp đỡ này dù ít ỏi nhưng thể hiện lòng

⁽¹⁾ Báo *Tuổi trẻ*, ngày 1 tháng 1 năm 2014.

thông cảm, sự nhiệt tình thật sự của đồng bào ta để họ vượt qua hoạn nạn.

Một việc làm thể hiện rõ câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no” là việc Nhân dân ta, đặc biệt là Đoàn Thanh niên, tổ chức phong trào hiến máu nhân đạo để giúp đỡ các bệnh nhân đang gặp khó khăn. Tháng 12 năm 2013, Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên trường Đại học Công nghệ thành phố Hồ Chí Minh phối hợp với Trung tâm Hiến máu nhân đạo tổ chức Ngày hội Hiến máu nhân đạo, và đã thu hút được 1600 sinh viên tham gia hiến máu cứu người. Ngày 24 tháng 12 năm 2013 (gọi là ngày Giáng sinh đỏ) Hà Nội đã tổ chức hiến máu và có 30 bạn trẻ tham gia hiến máu⁽²⁾. Năm 2013, Hà Nội đã tiếp nhận được 122.500 đơn vị máu, đạt 102% kế hoạch. Ngày càng nhiều ngân hàng máu sống do người trẻ lập ra góp phần cung cấp kịp thời cho những ca mổ cấp cứu, mổ tim, hay cho bệnh nhân bị tan máu bẩm sinh. Giới trẻ ngày càng có ý thức tích cực trong hiến máu nhân đạo. “Sẵn sàng hiến máu bất cứ lúc nào”, đó là tinh thần của nhiều bạn trẻ trong các câu lạc bộ Ngân hàng máu sống ở các tỉnh, thành. Trên mạng xã hội facebook, có “Ngân hàng máu sống trực tuyến”. Với phương châm “Mỗi người là một ngân hàng máu di động”, Ngân hàng máu sống trực tuyến thu hút sự quan tâm của nhiều bạn trẻ⁽³⁾ hiến máu giúp những bệnh nhân ốm nặng được truyền máu để chống lại với bệnh tật hiểm nghèo. Đó cũng là một ví dụ điển hình của câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no”.

Còn nhiều việc làm khác thể hiện câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no”. Chẳng hạn, Hội Liên hiệp Phụ nữ Tp. Hồ Chí Minh có chương trình hỗ trợ vốn cho 162 phụ nữ nghèo các quận huyện với tổng số vốn là 800 triệu đồng, thời gian đến hết ngày 30 tháng 11 năm 2014. Mỗi hộ được vay vốn trung bình từ 5 đến 10 triệu đồng⁽⁴⁾. Trung tâm Bảo trợ xã hội Hiền Lương huyện Yên Thành, Nghệ An, được thành lập ngày 13 tháng 11 năm 2006 với chức năng nuôi dưỡng trẻ mồ côi lang thang, cơ nhỡ và tạo việc làm cho những người khuyết tật. Hiện tại Trung tâm nuôi 49 người, trong đó có 27 trẻ em (17 trẻ bị bệnh bại não) và tạo việc làm cho 22 người khuyết tật⁽⁵⁾.

Lại có những tấm gương, cá nhân tận tâm giúp đỡ đồng bào gặp khó khăn. Ví dụ, gia đình chị Lê Thị Phương ở xã Thọ Thành, huyện Yên Thành, Nghệ An có 3 đứa con, chị lại nhận nuôi hàng chục đứa trẻ bị bỏ rơi, nuôi 20 cháu bị tàn tật, nhiễm chất độc da cam.

Cùng với việc nhân dân quan tâm giúp đỡ lẫn nhau, vượt qua khó khăn, đói nghèo, thì chủ trương xóa đói, giảm nghèo là một trong những mục tiêu trọng tâm được Đảng, Nhà nước, nhân dân Việt Nam rất quan tâm và tích cực thực hiện. Việt Nam là một trong những nước thành công trong phát triển kinh tế và giảm nghèo. Trong vòng 25 năm kể

⁽²⁾ Báo *Tiền phong*, ngày 25 tháng 12 năm 2013.

⁽³⁾ Báo *Tiền phong*, ngày 9 tháng 1 năm 2014.

⁽⁴⁾ Báo *Phụ nữ Tp. Hồ Chí Minh*, ngày 4 tháng 12 năm 2013.

⁽⁵⁾ Báo *Phụ nữ Việt Nam*, ngày 8 tháng 12 năm 2013.

từ 1986, Việt Nam từ một trong những quốc gia nghèo nhất thế giới, với thu nhập bình quân đầu người dưới 100 USD, nay đã trở thành quốc gia có thu nhập bình quân đầu người trung bình thấp (1.960 USD/người).

Ngân hàng Thế giới ngày 24 tháng 1 năm 2013 cũng ghi nhận: trong vòng 20 năm (1990 - 2010), tỷ lệ nghèo ở Việt Nam đã giảm từ 60% xuống còn 20,7%, với khoảng hơn 30 triệu người thoát nghèo. Bên cạnh đó, Việt Nam đã đạt được những thành tựu ấn tượng về giáo dục y tế. Tỷ lệ nhập học ở bậc tiểu học của người nghèo trên 90%, và bậc trung học cơ sở là 70%.

Không chỉ Ngân hàng Thế giới mà nhiều nước và tổ chức quốc tế khác cũng đánh giá cao, coi Việt Nam là “một điểm sáng thành công” trong đấu tranh xóa đói, giảm nghèo. Tổ chức Lương thực và Nông nghiệp Liên hiệp quốc (FAO) đã tiến hành cuộc họp công nhận thành tích nổi bật trong đấu tranh xóa đói, giảm nghèo cho 38 quốc gia trên thế giới, trong đó có Việt Nam. Đồng thời Việt Nam cũng nằm trong nhóm 18 quốc gia được trao Bằng khen chứng nhận sớm đạt Mục tiêu Thiên niên kỷ (MDG1), hướng tới mục tiêu giảm một nửa số người bị đói vào năm 2015.

Tỷ lệ đói nghèo ở nước ta đã giảm một cách tích cực. Tính đến năm 2012, đã có 500.000 lượt hộ nghèo được hỗ trợ về nhà ở, 542 triệu lượt người được hỗ trợ Bảo hiểm xã hội. Điều kiện sống của người nghèo được cải thiện. Tỷ lệ hộ nghèo ở các xã hội, thôn bản đặc biệt khó khăn giảm từ 47% năm 2006 xuống

còn 28,8% năm 2010, thu nhập bình quân đầu người là 4,2 triệu đồng/năm. Thành công trong xóa đói giảm nghèo của Việt Nam thời gian qua có nhiều nguyên nhân, trong đó có nguyên nhân ở đạo lý sống đoàn kết giúp đỡ nhau theo câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no”.

Đạo lý sống “một miếng khi đói bằng một gói khi no” của người Việt Nam không chỉ thể hiện ở tình đoàn kết giúp đỡ lẫn nhau giữa đồng bào trong nước mà còn thể hiện ở tình đoàn kết giúp đỡ nhau đối với nhân dân các nước.

Nghị quyết 47/196 thông qua ngày 22 tháng 12 năm 1992 tại *Hội đồng Liên Hợp Quốc* chính thức tuyên bố lấy ngày 17 tháng 10 hàng năm là *Ngày quốc tế xóa đói, giảm nghèo* và kêu gọi tất cả các quốc gia cùng kỷ niệm ngày này, tùy hoàn cảnh từng nước mà tiến hành các hoạt động cụ thể nhằm loại bỏ nghèo đói và khổ đau. Nghị quyết của Liên Hợp Quốc tiếp tục mời gọi các tổ chức liên chính phủ và phi chính phủ giúp đỡ các nước theo yêu cầu của họ. Năm 2012, *Ngày quốc tế xóa đói giảm nghèo* được kỷ niệm với chủ đề: “Chấm dứt bạo lực đối với người nghèo bằng cách ủng hộ quyền tự chủ và xây dựng hòa bình”. Mục tiêu đầu tiên của các Mục tiêu Phát triển thiên niên kỷ chính là giảm được số người nghèo cùng cực và người đói để mỗi người có thể thỏa mãn các nhu cầu thiết yếu như: dinh dưỡng, y tế, giáo dục, dù họ sống ở bất cứ nơi nào trên thế giới. Thực hiện Nghị quyết của Liên Hợp Quốc, Việt Nam đã tự lực cánh sinh và tích cực thực hiện

việc xóa đói, giảm nghèo cho nhân dân, đồng thời tham gia tích cực vào việc xóa đói, giảm nghèo trên phạm vi quốc tế. Chúng ta đã giúp đỡ đồng bào các nước vùng Đông Nam Á gặp bão lụt. Ví dụ, đồng bào cả nước cùng với các tổ chức của Đảng và chính quyền các cấp đã giúp đỡ phần nào cho đồng bào Philippin bị cơn bão tàn phá. Việt Nam đã giúp đỡ 100.000 USD cho Philippin. Cũng như trước đây, hiện nay chúng ta giúp đỡ nhân dân Lào và Campuchia khi họ gặp khó khăn, đói kém. Nhờ sự phát triển nhanh chóng các thành tựu khoa học hiện đại và sự hợp tác giữa các nước, nên xã hội đã có những bước tiến quan trọng trên mọi mặt. Sự hợp tác quốc tế là để phát triển kinh tế xã hội ở từng nước, giúp đỡ nhau khắc phục khó khăn. Nước Việt Nam đang phát triển các quan hệ hữu nghị, hợp tác với nhiều nước trên thế giới để phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội.

Hợp tác quốc tế của nước ta (về kinh tế, văn hóa, giáo dục, quốc phòng...) với các nước trên thế giới cũng là biểu hiện của việc chia ngọt sẻ bùi, giúp đỡ lẫn nhau. Trong hợp tác quốc tế nước nào gặp khó khăn sẽ được các nước khác có điều kiện giúp đỡ; đồng thời sự hợp tác giúp phát huy thế mạnh của từng nước, đóng góp vào sự phát triển chung về kinh tế, văn hóa, xã hội quốc tế.

Tại hội nghị ngoại giao lần thứ 28 (ngày 17 tháng 12 năm 2013), Bộ Ngoại giao Việt Nam phối hợp với Bộ Công Thương tổ chức phiên họp chung về chủ đề “Hòa hợp quốc tế về kinh tế đối ngoại”. Tại hội nghị này, thủ tướng

Nguyễn Tấn Dũng cho rằng: cần tuân thủ các cam kết quốc tế về thỏa thuận thương mại tự do để mở rộng thị trường, đẩy mạnh xuất khẩu. Thủ tướng nhấn mạnh: tiếp tục phát huy hội nhập quốc tế trong lĩnh vực đối ngoại, quốc phòng, an ninh để củng cố môi trường hòa bình ổn định, bảo vệ lợi ích quốc gia, độc lập chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ, nâng cao vị thế đất nước, tiếp tục thúc đẩy hòa hợp quốc tế trong lĩnh vực văn hóa - giáo dục, đào tạo khoa học, công nghệ, làm tốt công tác với người Việt Nam ở nước ngoài.

Chung quanh vấn đề Biển Đông: Biển Đông và tình hình an ninh Đông Bắc Á là những chủ đề nóng tại hội nghị ngoại trưởng ASEAN lần thứ 47 và các hội nghị liên quan diễn ra tại Myanmar từ ngày 5 đến ngày 18 tháng 8 năm 2014 sẽ tăng cường sự hợp tác giữa các nước trong khối ASEAN để bảo vệ chủ quyền Biển Đông.

Tóm lại, câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no” là đạo lý sống truyền thống của người Việt nam. Thực hiện đạo lý sống đó, Nhân dân Việt Nam đã và đang giúp đỡ lẫn nhau trong cuộc sống. Họ tìm thấy ở đó những tình cảm và quan hệ quý báu giữa người với người. Đạo lý sống thể hiện ở câu tục ngữ “một miếng khi đói bằng một gói khi no” đã và đang được nhân dân ta mở rộng ra trong quan hệ hợp tác với nhiều nước trên thế giới. Thực hiện đạo lý sống thể hiện ở câu tục ngữ ấy, nhân dân ta đã và đang cùng nhân dân các nước trên thế giới xây dựng cuộc sống hòa bình, thịnh vượng, và ngày càng hạnh phúc hơn.

